

УДК 332.12.834

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-36-20>

Паустовська Т. І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами

Криворізького національного університету

Потапчук А. В.

студентка

Криворізького національного університету

Paustovska Tamara

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department

Economics, Organization and Management of Enterprises

Kryvyi Rih National University

Potapchuk Alyona

Student

Kryvyi Rih National University

МІСТА-ЛІДЕРИ ЯК СУБ'ЄКТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті досліджено та охарактеризовано міста-лідери, які є сучасними провідними суб'єктами економічних відносин, та описано їхні ознаки. Показано шлях становлення їх лідерства, який вони пройшли. Проаналізовано їхню роль у вирішенні глобальних світових питань. Продемонстровано, які саме міста посідають сьогодні світове лідерство, та показано результати даного лідерства. Проведено аналіз стрімкого росту міст-лідерів та прогнозу змін на найближчі 30 років і змін, які приніс COVID-19. Продемонстровано показники, за якими визначаються міста, що стають в ті чи інші роки лідерами глобального економічного розвитку. Проаналізовано Міжнародний рейтинг «Global cities: нові пріоритети для нового світу» 2020 Global Cities Report, який уперше включив місто Київ, що формує свої позиції як глобальне місто, що є субрегіональним центром Східної Європи.

Ключові слова: місто-лідер, глобальна економіка, політика, економіка, ділова активність, діловий та фінансовий центр, інформаційна інфраструктура, фінансові, матеріальні й людські потоки.

Вступ та постановка проблеми. У сьогоднішньому глобалізованому середовищі саме міста є двигунами розвитку міжнародних міграційних процесів, торгівлі, культури, комерційної та політичної діяльності. Зіштовхуючись одне з одним, вони приваблюють багатьох мешканців, стають місцем проведення спортивних мегазаходів (наприклад, Олімпійських ігор, чемпіонатів із футболу), резиденцій відомих особистостей і розміщення штаб-квартир міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій тощо, залучають стартапи й інвестиції.

Такі міста відіграють вагомий роль на міжнародній арені й часто відомі як «світові міста» чи «глобальні міста». Ці терміни нерідко асоціюють один з одним чи взагалі використовують як синонімічні поняття. У зв'язку із цим проблема чіткого розуміння й усвідомлення їх сут-

ності, а отже, і значущості в розвитку не лише окремої держави, а й усього світу, актуалізується.

Термін «глобальне місто» вперше було запропоновано С. Сассен [1], провідним теоретиком у сфері вивчення глобалізації, міста й міграційних процесів. На думку автора, глобальні міста – це стратегічні центри концентрації господарської діяльності, управління транскордонними фінансовими потоками та надання високотехнологічних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить суттєвий внесок у різноманітні дослідження щодо ролі, місця й значення міст-лідерів у сучасному світі в період глобалізації зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких – М. Варламова, В. Кравченко, Т. Нагорняк, С. Сассен, Л. Саркісян, І. Скавронська. Проте основна частина їхніх досліджень проходила до етапу, пов'язаного зі змі-

нами, які вніс у світове життя COVID-19, та наслідками, які він залишає людству, особливо в містах-гігантах.

Метою даної роботи є поглиблене дослідження теоретико-методологічних підходів до зростаючої ролі сучасних міст-лідерів та змін, пов'язаних із ними, які передбачаються в процесі глобалізації.

Результати дослідження. Не можна не погодитися з твердженням С. Сассен, що світове місто – це тип міста, розвиток якого простежується протягом століть у більш ранні періоди в Азії й європейських метрополіях [2, с. 28]. Отже, можна стверджувати, що більшість сучасних глобальних міст є одночасно і світовими містами, однак не всі. У такому разі постає питання, як ідентифікувати ці міста й визначити, до якої міри вони функціонують як глобальні, а не лише світові.

До головних ознак глобальних міст можна віднести:

- їх перетворення на центри управління та формування політики світової економіки, наприклад Вашингтон;
- можливість таких міст виступати глобальними фінансовими центрами, центрами надання спеціалізованих послуг (юридичних, рекламних тощо), які більше за виробництво впливають на економічний розвиток, і провідними глобальними товарними ринками, наприклад Лондон; а також місцем розташування індустрії розваг, включаючи мистецтво, моду, телебачення, потужні медіаорганізації та телекомунікаційні компанії міжнародного значення, наприклад Лондон, Нью-Йорк;

- здатність приваблювати й розміщувати на своїй території штаб-квартири транснаціональних корпорацій, великих національних й іноземних компаній (наприклад, у Токіо знаходиться 17 зі 100 провідних корпорацій, у Нью-Йорку – 11), а також більшість провідних неурядових і міжурядових організацій (Нью-Йорк) [3].

Одним зі шляхів набуття містом статусу глобального політичного актора чи світового лідера є агломерація – утворення навколо одного чи декількох центрів єдиної багатовекторної динамічної системи виробничих, інфраструктурних, соціокультурних та політичних зв'язків міст, що територіально зрощуються [4]. Залежності від кількості центрів, розрізняють моноцентричні (Токійська, Нью-Йоркська) та поліцентричні агломерації (Рурська у Німеччині, Золоте Кільце у РФ). Стрімкий розвиток міських агломерацій за останні 30 років сприяв формуванню міст, у яких компактно проживають понад 10 млн осіб. Найбільшу кількість таких міст сконцентровано у Південно-Східній Азії та Африці нижче Сахари.

Пандемія коронавірусу COVID-19 створила додаткові ризики для ефективного функціонування глобальних міст, адже щільність населення та урбаністична інфраструктура можуть сприяти експоненційному поширенню захворювань, що змінює тенденції привабливості глобальних міст для населення. Певні виклики, зумовлені пандемією, і реакція на них із боку органів влади та підприємств призвели до поширення дистанційної праці, у результаті цього значна частина працездатного населення серед основних чинників вибору місця проживання розглядає не близькість до місця роботи, а безпечність у контексті поширення вірусу. Отже, простежується зміна пріоритетів, що надалі може вплинути на темпи урбанізації і тенденції, пов'язані із цим.

Основною формулою для досягнення високих економічних, соціальних та екологічних результатів є не зростання міст у розмірах, а досягнення ефективності в таких напрямках, як прямі авіаційні сполучення за основними напрямками, високошвидкісний Інтернет та розгалужена сучасна інфраструктура, що є найбільш критичними для інтегрування в глобальну економіку. За розрахунками

фахівців Світового банку, нині у містах проживає понад 4 млрд осіб у світі (більше половини населення Землі). За прогнозами, у 2050 р. із подвоєнням міського населення приблизно 7 із 10 осіб проживатимуть у містах. Понад 80% світового ВВП генеруватиметься у містах, відповідно, урбанізація буде спроможна зробити значний внесок у стале зростання за умови високого рівня управління через підвищення продуктивності, створення можливостей для розвитку нових ідей та інновацій. За прогнозами науковців, у 2035 р. ВВП найбільших міст перевищуватиме ВВП окремих країн. Зокрема, ВВП Нью-Йорку становитиме 2,5 трлн дол. США, Лос-Анджелесу – 1,5 трлн, Лондону – 1,3 трлн, Шанхаю – 1,3 трлн дол. США. У 2019 р. лідером серед глобальних міст став Токіо із ВВП 1,6 трлн дол. США (Weforum). Таким чином, економічна спроможність окремих міст створить передумови для формування інтегрованої та скоординованої політики у провідних сферах між ними, удосконалення системи управління глобальними потоками капіталу, інформації, робочої сили та технологій, у результаті чого скоротяться глобальні дисбаланси [5].

Зважаючи на роль міст у глобальному розвитку, їхній вплив і потенційні можливості, щороку складається індекс глобальних міст, який дає змогу виміряти ступінь їхньої глобалізованості та впливовості. Global city index (Індекс глобальних міст) – це агрегований показник, який складається консалтинговою компанією AT&Kearney. Індекс ураховує показники рівня ділової активності, людського капіталу, інформаційного обміну, культурного досвіду, політичної залученості (табл. 1). Найновіші рейтинги включають 151 місто на всіх континентах порівняно зі 130 у 2019 р., що відображає зростаючу важливість таких географічних регіонів, як Близький Схід, Китай та Центральна Азія. Третій рік поспіль у рейтингу позицію лідера займає Нью-Йорк, світовий фінансовий та економічний центр. Серед європейських міст найвищу позицію займає Лондон (2-е місце), азійських міст – Токіо (4-е місце), австралійських – Сідней (11-е місце). Африканські міста поки що у першій групі з 25 країн не представлені, але вони мають значний потенціал до зростання.

Таблиця 1

Позиції провідних міст у рейтингу Global city index (2018–2020 рр.)

	Місто	2018	2019	2020	Δ
1	Нью-Йорк	1	1	1	-
2	Лондон	2	2	2	-
3	Париж	3	3	3	-
4	Токіо	4	4	4	-
5	Пекін	9	9	5	+4
6	Гонконг	5	5	6	-1
7	Лос-Анджелес	6	7	7	-1
8	Чикаго	8	8	8	-
9	Сінгапур	7	6	9	-2
10	Вашингтон	11	10	10	-1
11	Сідней	15	11	11	-4
12	Шанхай	19	19	12	-4
13	Сан-Франциско	20	22	13	-7
14	Брюссель	10	12	14	+4
15	Берлін	16	14	15	-1
16	Мадрид	13	15	16	+3
17	Сеул	12	13	17	+5
18	Мельбурн	17	16	18	+1
19	Торонто	18	17	19	+1
20	Москва	14	18	20	+6

Джерело: сформовано на основі [6; 7]

Нью-Йорк дещо розширив лідерство серед інших міст за індексом, отримавши найвищий бал у людському капіталі завдяки сильним результатам у низці міжнародних шкіл, кількості студентів-іноземців та метриці нових медичних університетів.

Лондон, перебуваючи на другому місці, має показник, що падає за індексом із 2017 р. Хоча різке падіння економічної активності, передбачене після голосування за Brexit (Brexit – вихід Великобританії з ЄС), ще не здійснилося, так само є нові правила навколо торгівлі з даною країною.

Послідовні результати Парижа в галузі обміну інформацією (за якими він очолює рейтинг), культурний досвід та політична участь забезпечили місту міцне утримання позиції номер три у 2020 р.

Токіо продовжував своє повільне, але стабільне вдосконалення індексу, продемонструвавши високі показники річного показника у вимірі ділової активності.

Нарешті, нова позиція Пекіна відображає вищі бали за більшістю показників. Він посів друге місце у вимірі ділової активності. Інвестиції в освіту та зростання міста як культурного центру також призвели до значного стрибка у вимірі людського капіталу.

Отже, найбільш вражаючою зміною в GCI було зростання Пекіна, який витіснив Гонконг із п'ятірки глобальних міст світу, що свідчить про вплив поєднання стабільності та зростання агресивних інвестицій у людський капітал (табл. 1). Шанхай та Сан-Франциско також зробили значні стрибки частково завдяки своїм показникам у галузі підприємництва та інновацій. Однак, незважаючи на це, на найвищих сходинках – Нью-Йорк, Лондон, Париж і Токіо, які зберегли чотири найкращі місця. Ця міцна сила підкреслює широту переваг, необхідних для досягнення та утримання вершини індексу, та самозміцнюючу силу статусу глобального міста.

Визнаючи COVID-19 як остаточний поворотний момент, необхідно окреслити його вплив на глобальні міста, що кардинально змінить майбутнє, з яким вони зараз стикаються. Криза спричинила низку тенденцій, що вже створюють величезну напругу для міст, – від зростаючого фіскального тиску та економічної нерівності до наслідків наростаючої деглобалізації та екологічних проблем. Подолання цих викликів вимагає від керівників міст переглянути багато давніх припущень та пріоритетів.

Висновки. Таким чином, для того щоб вийти з поточної кризи сильнішим та стійкішим, міським керівникам потрібно буде переосмислити, що буде далі для їхніх міст. Зокрема, вони повинні сприяти прогресу в таких трьох ключових сферах [6; 7]:

1. Створення суспільної цінності. Щоб залишатися актуальними та конкурентоспроможними у постпандемічному світі, глобальним містам доведеться поглибити свою увагу на створенні суспільної цінності, тобто цінності, зосередженої на загальному блазі в усіх секторах та сегментах суспільства. Роблячи це, керівники міст мають можливість змінити тенденції, які десятиліттями підривали стабільність, справедливість та створення вартості міст.

2. Глобальний зв'язок міст. Міжнародні потоки товарів, ідей та людей, які так важливі для глобальних міст, знаходяться під загрозою як короточасних наслідків пандемії, так і довготривалої тенденції відступу від глобалізованого міжнародного порядку. Щоб підтримати ці життєво важливі потоки у дедалі складніших умовах, керівники міст повинні оживити та розширити глобальний зв'язок своїх міст різними способами.

3. Трансформація міського простору. Нарешті, керівники міст несуть відповідальність за вирішення багатьох викликів, пов'язаних із фізичним простором, які були так суворо розкриті пандемією. Вони варіюються від того, як безпечно перезапустити економіку, виконуючи необхідність соціального дистанціювання, до вирішення екологічної нерівності, пов'язаної з поганими наслідками для здоров'я в районах із низьким рівнем доходу. Загальною метою має бути переосмислення планування міста так, щоб зробити середовище проживання більш стійким, безпечним та інклюзивним.

Міжнародний рейтинг «Global cities: нові пріоритети для нового світу» 2020 Global Cities Report уперше включив місто Київ. У рейтингу столиця України посіла 89-ту позицію зі 151 міста світу. Таким чином, Київ формує свої позиції як глобальне місто, що є субрегіональним центром Східної Європи. Перед містом постав комплекс економічних і соціальних проблем, розв'язання яких має відбуватися за рахунок упровадження нової місії столиці: Київ – глобальне місто [8].

Четверта промислова революція визначає нові виклики і можливості для розвитку глобальних міст. Цифровізація виробничих процесів, формування нових ланцюгів вартості, узгодження економічних інтересів з екологічними, повторне використання матеріалів, технологізація всіх елементів виробничого циклу створюють додаткові стимули для розвитку глобальних міст. Відповідно, відбувається переосмислення ролі глобальних міст в умовах зростання екологічних викликів. Міста стають драйверами змін та розробниками передових практик інтегрування екологічних ініціатив у програми стратегічного бачення майбутнього.

Отже, незважаючи на низку проблем суспільної життєдіяльності (замкнутий простір, бідність, відчуженість людей, шум, бруд і повсякчасна напруга), міста спонукають людей і дають змогу розвиватися з метою задоволення викликів новоутворюючої постіндустріальної економіки. Саме міста є центрами і каналами глобальних товарних, фінансових, людських й інформаційних потоків. Сучасні міста стають свідками динамічних змін, які не мали місця в минулому. Навіть будучи економічно відсталим, кожне місто поступово стає учасником глобалізаційних процесів і займає там власну нішу. У сучасному світі глобальні міста відіграють провідну роль у становленні глобальної економіки завдяки формуванню глобальної інформаційної інфраструктури, інтеграції інформаційних ресурсів усіх рівнів, обсягів і масштабів, безпрецедентному збільшенню мобільності фінансових, матеріальних і людських потоків.

Список використаних джерел:

1. Sassen S. Globalization and its Discontents. New York : New York Press, 1998.
2. Sassen S. The Global City: Introducing a Concept. *The Brown Journal of World Affairs*. Winter/Spring. 2005. Vol. XI. Issue 2. P. 27–43.
3. Скавронська І. Світові й глобальні міста: подібності та відмінності. *Cxid*. 2014. № 4. С. 61–65.
4. Нагорняк Т.Л. Територіальна громада в управлінні територіями (політика брендингу міст). *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 56. С. 198–211.
5. World Economic Forum Annual Meeting Davos. Davos-Klosters, Switzerland, 2020. URL: <https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2020> (дата звернення: 20.03.2021).

6. Саркісян Л., Варламова М. Тенденції розвитку глобальних міст у контексті екологічного напрямку. *Журнал європейської економіки*. 2020. Т. 19. № 3(2020).
7. Global Cities Index: new priorities for a new world. Kearney, 2020. URL: <https://www.atkearney.com/global-cities/2020> (дата звернення: 20.03.2021).
8. Global Cities Report. Kearney, 2019. URL: <https://www.atkearney.com/global-cities/2019> (дата звернення: 20.03.2021).
9. Кравченко В.І. Економічні та фінансові проблеми розвитку Києва як глобального міста. *Ефективна економіка*. 2019. № 6.

References:

1. Sassen S. (1998) *Globalization and its Discontents*. New York : New York Press.
2. Sassen S. (2005) The Global City: Introducing a Concept. *The Brown Journal of World Affairs*. Winter/Spring. Vol. XI. Issue 2. Pp. 27–43.
3. Skavronska I. (2014) Svitovi y hlobalni міста: podobnosti ta vidminnosti [World and global cities: similarities and differences]. *Skhid*, no. 4, pp. 61–65. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_4_11 (accessed 20 March 2021).
4. Nahorniak T.L. (2015) Terytorialna hromada v upravlinni terytoriiamy (polityka brendynhu mist) [Territorial community in territorial management (urban branding policy)]. *Aktualni problemy polityky (electronic journal)*, no. 56, pp. 198–211. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2015_56_27 (accessed 20 March 2021).
5. World Economic Forum Annual Meeting Davos. Davos-Klosters, Switzerland, 2020. Available at: <https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2020> (дата звернення: 20.03.2021).
6. Sarkisian L., Varlamova M. (2020) Tendentsii rozvytku hlobalnykh mist u konteksti ekolohichnoho napriamu [Trends in the development of global cities in the context of environmental trends]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky (electronic journal)*, vol. 19, no. 3. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2020_19_3_9 (accessed 20 March 2021).
7. Global Cities Index: new priorities for a new world. Kearney, 2020. Available at: <https://www.atkearney.com/global-cities/2020> (accessed 20 March 2021).
8. Global Cities Report. Kearney, 2019. Available at: <https://www.atkearney.com/global-cities/2019> (accessed 20 March 2021).
9. Kravchenko V.I. (2019) Ekonomichni ta finansovi problemy rozvytku Kyieva yak hlobalnoho mist [Economic and financial problems of Kyiv city development as a global city]. *Efektivna ekonomika (electronic journal)*, no. 6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_6_10 (accessed 20 March 2021).

ГОРОДА-ЛИДЕРЫ КАК СУБЪЕКТЫ ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. В статье исследованы и охарактеризованы города-лидеры, которые являются современными ведущими субъектами экономических отношений, и описаны их признаки. Показан путь становления их лидерства, который они прошли. Проанализирована их роль в решении глобальных мировых вопросов. Продемонстрировано, какие именно города занимают сегодня мировое лидерство, и показаны результаты данного лидерства. Проведен анализ стремительного роста городов-лидеров и прогноз изменений на ближайшие 30 лет и изменения, которые принес COVID-19. Продемонстрированы показатели, по которым определяются города, которые становятся в те или иные годы лидерами глобального экономического развития. Проанализирован Международный рейтинг «Global cities: новые приоритеты для нового мира» 2020 Global Cities Report, который впервые включил город Киев, который формирует свои позиции как глобальный город, являющийся субрегиональным центром Восточной Европы.

Ключевые слова: города-лидеры, глобальная экономика, политика, экономика, деловая активность, деловой и финансовый центр, информационная инфраструктура, финансовые, материальные и человеческие потоки.

THE LEADING CITIES AS A SUBJECT OF THE GLOBAL ECONOMY

Summary. In this article explores and describes the leading cities that are modern leading actors in economic relations and describes their characteristics. It is shows a path of formation of their leadership, which they have passed since ancient times, then shows the path of formation of world metropolises with the transition to the modern period. Their role in solving global world issues is analyzed. Their importance in holding large-scale, world events, such as the Olympic Games or the World Cup, is shown. It is demonstrated which cities currently hold the world leadership and the results of this leadership are shown. The main features of global cities are described. The characteristics of the agglomeration are given and its role in the formation of monocentric and polycentric agglomerations is shown. The economic, social and other reasons for the rapid growth of the leading cities are analyzed and the forecast of world changes in this direction for the next 30 years is given. The are changes brought by COVID-19 in the functioning and development of life in the leading cities are shown. The main areas that will lead to a faster exit of the leading cities from the crisis in which the whole world fell in 2020 are described. The indicators by which the cities that become leaders of global economic development in certain years are determined are demonstrated. An analysis of American, European and Asian cities that are leaders not only in their regions but also in the world is given. The International ranking «Global cities: new priorities for the new world» 2020 Global Cities Report, which for the first time included the city of Kyiv, which forms its position as a global city, which is a subregional center of Eastern Europe, was analyzed. The role of the fourth industrial revolution, which identifies new challenges and opportunities for the development of global cities, is described. The perspective of future development of the city, which are the centers and channels of global commodity, financial, human and information flows and will remain so in the future, is shown. Extensive opportunities for transnational administration are shown, and mediation between politics and business creates a favorable investment climate in global cities.

Key words: city-leader, global economy, politics, economy, business activity, business and financial center, information infrastructure, financial, material and human flows.